

**ДРУГИЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
МУЗЕЙНИЙ ФОРУМ**

**МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції**

Міська рада міста Переяслав-Хмельницький
—
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»
Міністерства культури України
—
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький Державний
педагогічний університет ім. Г. Сковороди»
Міністерства освіти і науки України
—
Центр пам'яткознавства
Національної академії наук України
і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції**

Науковий редактор
Заслужений діяч науки і техніки України
доктор технічних наук, професор
Л. О. ГРІФФЕН

Переяслав-Хмельницький – 2019

УДК 069.8.002.1–028.25

В 85

**В 85 Другий Всеукраїнський Музейний Форум.
Матеріали науково-практичної конференції / В за-
гальній редакції Л. О. ГРІФФЕНА. – Переяслав-
Хмельницький, 2019. – с.**

У матеріалах доповідей учасників конференції з різних регіонів України, що зібралися на Другий Всеукраїнський Музейний Форум у місті-музеї Переяслав-Хмельницький, коротко висвітлені питання, що стосуються актуальних проблем розвитку музейної справи в Україні.

Збірник буде корисним працівникам українських музеїв, науковцям в галузі музеєзнавства та пам'яткознавства, аспірантам і студентам відповідних спеціальностей, а також усім, хто цікавиться музейною справою та культурною спадщиною.

ISBN

Шановні друзі! Хочу представити вам рідне місто Переяслав-Хмельницький

Переяславська земля – вагома частина Київщини – багатющий край із мальовничою природою та гостинними людьми. Колись Григорій Сковорода називав Переяславщину своєю матір'ю. Тут він жив, любив цей край. А Тарас Шевченко у листі до свого друга Андрія Козачковського писав з далекого Новопетрівського укріплення: «Мені здається, що і раю кращого на тім світі не буде, як ті Андруші».

У місті можна відчутти дух старовини та історії, адже йому 1112 років! Стомившись від шуму і суєти великих міст, тут можна насолоджуватись тишею вулиць і чистим повітрям містечка.

Місто самоврядне: у 1585 році одним із перших на Лівобережній Україні отримало Магдебурзьке право. З Переяславом пов'язана діяльність єпископа Єфрема. У колегіумах і семінаріях навчалися нащадки відомих князівських родин, викладав філософ Григорій Сковорода.

Місто вишуканої архітектури: будівлі минулих віків, музеї, церкви. До розбудови міста у свій час долучилися єпископ Арсеній Берл, полковники Федір Лобода, Іван Миревич, гетьман Іван Мазепа.

Місто видатних історичних постатей і діячів культури: переяславських князів Всеволода Ярославовича, Володимира Мономаха, Володимира Глібовича, гетьмана Богдана Хмельницького, Великого Кобзаря поета-пророка Тараса Шевченка, класика єврейської літератури Шолом-Алейхема, архітектора-академіка Володимира Заболотного, композитора Павла Сениці.

І, звичайно ж, це місто найвидатнішої Людини сучасного Переяслава-Хмельницького Михайла Сікорського – відомого історика-краєзнавця, Героя України.

Сьогодні Переяслав намагається впевнено крокувати у ногу з часом, заявляючи про себе хорошими справами, розвитком інфраструктури, покращенням благоустрою, активним долученням до міжнародної співпраці, бажанням по-новому жити і працювати, щоб стати потужним сучасним містом.

Тому значна увага приділяється благоустрою міста, його озелененню, оновленню насаджень, облаштуванню доріг та тротуарів. Активно втілюємо в життя програму енергозбереження. Працюємо над розвитком туристичної галузі.

Ми робимо наш Переяслав містом добробуту для жителів і привітним та привабливим центром для туристів. З оптимізмом і вірою дивимось у майбутнє та запрошуємо бажаючих до співпраці.

**Міський голова міста Переяслава-Хмельницького
Тарас Костін**

БРИТАНСЬКИЙ ФАРФОР І ФАЯНС В МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЯХ ЛОНДОНА

Школьна О.В. (Київ)

Останнім часом вітчизняні музейники почали докладніше вивчати досвід зарубіжних колег у галузі формування колекцій англійського фарфору-фаянсу. У цьому зв'язку найкращим прикладом щодо колекціонування британської тонкої кераміки є збірка найбільшого прикладного музею столиці Туманного Альбіону – Музею Вікторії та Альберта. Однак, більшість з наших співвітчизників нині не мають змоги на власні очі ознайомитися з цим лондонським вмістилищем культурних цінностей. При цьому значна частина інформації, необхідної для повноцінної музеєфікації предметів з вітчизняних музейних колекцій, наразі лишається для більшості співвітчизників недоступною і за інтернет-джерелами.

Англійські чайники. Музей
Вікторії та Альберта. Ве-
дзвуд.

Так, порівнюючи інформацію про британську тонку кераміку з інформацією щодо «білого золота» інших країн, приміром, Німеччини, Австрії, Франції, впадає у вічі суттєвий брак першоджерел. Так, ми багато сьогодні знаємо про Майсенську, Берлінську, Віденську, Севрську, Лімозьку фарфорові мануфактури і мало розуміємось на генезі англійських брендів XVIII – початку XXI століть. У цьому зв'язку варто згадати нещодавні спроби заповнити ці прогалини російських колег Дар'ї Тарлигіної [8], Ольги Прокоф'євої [7], та підбірку редакційної колеги журналу «Антикваріат. Предмети мистецтва та колекціонування» [1], які вийшли друком впродовж 2010-х рр.

Натомість на українському художньому просторі у згаданому напрямку вивчення історії британського керамічного посуду панує виразна тиша, що супроводжується повним «мовчанням» і щодо дослідження предметів окресленої країни походження з вітчизняних музейних колекцій. Причин цьому багато. Насамперед, брак системних стажувань та підвищень кваліфікації фа-

хівцями музейної спільноти України; низький рівень базової освіти та профільної підготовки у вказаному напрямку наукових знань; відсутність тісних контактів із англійськими колекціонерами та музейними установами тощо.

Задля виправлення цієї ситуації нині необхідно закуповувати відповідну літературу, намагатися систематизувати принаймні ту інформацію, яка доступна завдяки всесвітній мережі інтернет. Якщо коротко її проаналізувати, можна, принаймні накреслити штрих-пунктирну лінію появи британських тонкокерамічних брендів та здійснити коротку характеристику їх діяльності та продукції, проілюструвавши творами з англійських музейних та приватних колекцій, які наразі стають більш доступними і дозволяють проаналізувати віхи розвитку англійського фаянсу і фарфору.

Так, навіть класична «Історія фаянсу», написана дворянином Альфредом Кубе у Радянському Союзі й видана у Берліні 1923 р., позбавлена розділу щодо тонкої кераміки Великобританії. Єдина фраза, наявна у вступі до книги цього автора свідчить, що в XVII столітті керівна роль у фаянсовому виробництві перейшла від Італії до Голландії, після чого естафету перейняла Англія, де у Веджвуді було винайдено яшмову кам'яну масу [6, с. 7-15].

Більш детально віхи розвитку британських виробництв означеної галузі розписала Ольга Ісаєва, яку цікавив саме ранній англійський фарфор. За її розвідкою, що базується на кількох публікаціях російської попередниці Т. Карякіної [4; 5] та сучасних британських першоджерелах, за 40 років до появи майсенської порцеляни, ще протягом 1670-х років (доба появи й в Україні першої тонкої кераміки у Жовкві та Глинсько за короля Яна III Собеського [9]), у Британії було відкрито секрет фарфору [2, с. 98].

Надалі ці експерименти, що провадилися після Ост-Індської кампанії, від 1740-х рр. активно розвивали мануфактури Челсі, Лаймхауса, Боу, Вустера, Дербі, Веджвуда, Стаффордшира, Споуда, Стретфорда, Воксхолла, Стаурбріджа, Бірмінгема, Бристоля, Ліверпуля, Лоувстофта, Давенпорта [3; 10]. Поки що він чекає свого вдумливого дослідника.

Щодо специфіки діяльності означених мануфактур XVIII століття, коротко можна зазначити, що вони проходили ті самі етапи, що й у Європі – пошуку різних мас і глазурей, становлення власного формотворення і декорування після стадії копіювання іноземних східних (насамперед, китайського та японського фарфору імарі, голландських і німецьких) зразків.

Основним досягненням XVIII століття стало винайдення рецептури кісткового фарфору Томасом Фраєм близько 1749 р. [2, с. 100].

До межі XVIII–XIX століть, коли в межах Києва було розбудовано Межигірську фаянсову фабрику, яка мала випускати вироби на кшталт англійських, британський фарфор пройшов етап маленьких майстерень, великих мануфактур і фабрик, промислових заводів. Серед значних брендів Англії XIX століття варто згадати кераміку братів Мартін, Уільяма Муркрофта та кераміку де Моргана [3], Енох Вуд енд Санс, що передували появі власне дизайнерського фарфору та фаянсу XX століття [7; 8].

На початок XXI століття поруч з існуванням відомих виробників, розвиваються нові фірми британського «білого золота», пов'язані, передусім, з фарфором «Роял Альберт» та «Портмейріон».

Підсумовуючи вищенаведене, загалом слід зазначити, що найбільшою збіркою англійського фаянсу та фарфору лишається Музей Вікторії та Альберта у Лондоні. В його колекції наявні найкращі взірці тонкокерамічної продукції Великобританії від XVIII ст. до сьогодення. Наразі зібрання цієї установи, що є однією з найбільш відвідуваних у світі, містить велику колекцію тонкої кераміки, з поміж якої чільне місце займає саме англійська. Натомість значний внесок у скарбницю вивчення британського фарфору та фаянсу на сьогодні вносять колекціонери Європи.

Література

1. Английский фарфор: вещи, марки, клейма // Антиквариат: предметы искусства и коллекционирования. 2012. № 12 (102). С. 72–87; 2013. № 1/2 (103). С. 76–91; № 4 (105). С. 58–73.
2. Исаева О. А. Ранний английский фарфор: от алхимии к становлению производства // file:///D:/Users/Olga/Documents/ranniy-angliyskiy-farfor-ot-alhimii-k-stanovleniyu-proizvodstva.pdf. (дата звернення: 05.06.2019).
3. История английского фарфора и керамики 18-19 веков // <https://antikzone.ru/istoriya-british-portselain-18-19-01>. (дата звернення: 05.06.2019).
4. Карякина Т. Д. Английская керамика в собрании Государственного музея керамики и «Усадьба Кусково XVIII в.». М.: Внешторгиздат, 1988. 15 с.
5. Карякина Т. Д. Английский фарфор и керамика XVIII в.: Мануфактуры Челси, Боу, Дерби и завод Веджвуда: автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 07. 00. 12. М.: Издво МГУ, 1987. 25 с.

6. Кубе А. Н. История фаянса. Берлин : Гос. изд-во РСФСР, 1923. 125 с. : ил.

7. Прокофьева Ольга. Напитки. Посуда // <https://www.olgaprokofeva.com/single-post/2016/08/03/Shokoladnik>. (дата звернення: 05.06.2019).

8. Тарлыгина Дарья. Английский фаянс в России в XVIII–XIX веках // Наследие. 2016. №2 (51) // <https://www.tg-m.ru/articles/2-2016-51/angliiskii-fayans-v-rossii-v-xviii-xix-vekakh>. (дата звернення: 05.06.2019).

9. Школьна О. В. Фарфор-фаянс України ХХ ст.: інфраструктура галузі, пром. та економ. політика, організаційно-творчі процеси. К.: Інтертехнологія, 2011. Кн. I. 400 с. : іл.; К.: Інтертехнологія, 2013. Кн. II, Частина 1. 400 с. : іл.

10. Bros. Rhead G.W. and F.A. Staffordshire Pots and Potters. London, 1906, p. 243.

ТЕЛЕГРАФНІ АПАРАТИ В КОЛЕКЦІЇ ДПМ

Шульга О.М. (Київ)

Ще на початку 18-го століття перші винахідники телеграфного зв'язку намагалися використовувати різні фізичні явища для передачі інформації. Але тільки з появою науки про електрику телеграфний зв'язок став можливим.

Перший документально оформлений опис прототипу електричного телеграфу було виявлено в журналі Scot's Magazine за 1753 рік. Його дія ґрунтувалася на тому, що в роботі задіювалася кількість проводів, рівних кількості букв в алфавіті. При натисканні на певний ключ, на іншому кінці спрацьовував би відповідний виконавчий пристрій, вказуючи на конкретну букву. Така конструкція була громіздкою і дорогою у виробництві.

Винахід телеграфу пов'язують з ім'ям американського художника і винахідника Семюеля Морзе, в 1832 році він почав роботи по створенню електромеханічного телеграфу. В 1837 р. Морзе отримав патент на свій винахід – телеграфний апарат Морзе. А в 1838 році розробив для нього телеграфний код, названий кодом Морзе. Апарат Морзе в ряду різних систем телеграфів найбільш відомий і свого часу був найпоширенішим.

Принцип роботи телеграфного апарату полягає в посиленні спеціальним ключем сигналу електричного струму на більш короткі і більш